

ONKO FENOMENOLOGIALLA YHÄ ASIAA?

Die erscheinende Welt, Festschrift für Klaus Held, Herausgegeben von Heinrich Hüni und Peter Trawny, Duncker & Humblot, Berlin 2002.

“Asioihin itseensä!” oli se iskulause, jonka ympärille satakunta vuotta sitten syntyi fenomenologinen liike, filosofinen suuntaus, jossa vastustettiin kirjojen kirjoittamista kirjoista, käsitteiden rakentamista toistensa varaan ja teoretisointia teorian vuoksi. Tämä ajatus keskittymisestä asiaan itseensä ei ollut uusi vaan periytyi antiikista asti. Platonin *Seitsemännen kirjeen* jälkeen teemaan onkin historiasamme palattu aina uudelleen. Paluu on ollut tarpeen, sillä asioihin paluulla on taipumus vesittyä ja taipua kohden käsitteiden pyörittelyä. Fenomenologinen liike ei tässä muodosta historiallista poikkeusta.

Ajan myötä fenomenologisen liikkeen alkuperäinen henki selvittää asioita itseään on kääntynyt kohti arkkifenomenologien tekstien, käsitteiden ja jopa teorioiden esittelyä, selittelyä sekä järjestelyä. Teksteistä on etsitty kaivattua argumentaatiota, vaikka alkuperäinen fenomenologia pyrkikin selvittämään pikemminkin niitä lähtökohtia, joista argumentaatio alkaa. Husserl ja Heidegger-tutkimuksella on varmasti välillinen arvonso jopa asioiden itsensä kannalta, mutta samalla on suuri vaara haihduttaa fenomenologisen liikkeen alkuperäinen henki. Nykyisessä yliopistomaailman ilmapiirissä julkaisutehokas käsitteiden ja teorioiden vertailu on paremmin kotonaan kuin vaivalloinen, hidas ja riskialtis asiaan itseensä paneutuminen. Fenomenologia onkin pitkälti korvautunut fenomenologisten

tekstien argumentaation selvityksellä.

Osa akateemisesta yhteisöstä on kuitenkin pyrkinyt pitämään kiinni fenomenologian alkuperäisestä pyrkimyksestä. Saksan fenomenologisen seuran vuosikirjasta (*Phänomenologische Forschungen*, Felix Meiner Verlag) löytyy aina muutama artikkeli, joissa asia on etusijalla ja sitaatit vain tukevat sitä. Husserl-tutkimuksen vahvin ammattitaito on perinteisesti löytynyt Leuvainin ja Kölnin Husserl-arkistojen tiimoilta. Tämän kirjoittajalle on jäänyt myös vaikutelma, että akateeminen ammattitaito tälle tasolle vietyinä saattaa jo kääntyä jopa asioita kohden. Fenomenologia on noilla seuduilla vaikuttanut elinvoimaiselta, vaikka sisältö silloin tällöin hukkuukin Husserl-sitaatteihin. Kun asian ottaa puheeksi, tulee usein esiin nimi Klaus Held.

Klaus Held on Ludwig Landgreben, Husserlin assistentin oppilas. Hän oli Bergische Universität Wuppertalin ensimmäinen filosofian oppituolin haltija (vuodesta 1974) ja toimi pitkään Saksan fenomenologisen seuran (Deutsche Gesellschaft für phänomenologische Forschung) puheenjohtajana (1987–94). Heldin dissertaatio vuodelta 1966 käsittelee Husserlin maineikkaita julkaisemattomia käsikirjoituksia elävästä nykyisyydestä (*Lebendige Gegenwart*, tulossa myös englanniksi). Vaikka Heldin habilitaatio tarkastelee antiikin filosofian lähtökohtia, kiinnostus Husserliin ja fenomenologiaan pysyi yhä hänen keskeisenä kiinnostuksen kohteenaan. Myöhemmässä tuotannossa painopiste ulottuu myös politiikan ajatteluun ja kulttuurien välisiin suhteisiin. Heldin tuotanto ei ole poik-

keuksellisen laaja, mutta vaikutus fenomenologiseen ilmapiiriin näyttää välittyneen muutoinkin kuin kirjoitusten kautta. Tätä käsitystä tukee myös hänen 65-vuotispäivänsä kunniaksi julkaistu juhlakirja *Die erscheinende Welt*. Liki 800-sivuinen kirja sisältää 42 artikkelia, ja kirjoittajia löytyy Heldin myöhäisteemoja vastaten ympäri maapalloa.

Teos alkaa Berhard Waldenfeldin hienolla artikkelilla muistamisesta ja unohtamisesta (“Leibhaftiges Vergessen und Erinnern”). Waldenfeldshän johti yhdessä Heldin kanssa Wuppertalin ja Bochumin yliopistojen maineikasta jatko-opintoseminaaria *Phänomenologie und Hermeneutik* 1990-luvulla. Artikkelit pitävät esillä muistamisen ja unohtamisen kokemuksia ja tuoniiden aspekteja esiin nojautuen oivalluksiin koko filosofian historian laajuudelta. Teoksesta löytyy muitakin asiälähtöisiä tutkimuksia: Felix O’Murchadhin artikkeli “Ruin als Werk” katselee Irlannin raunioita ja miettii, kuinka menneisyys niissä on nykyistä. Pahan tekemisen kohdalla vaatimus omasta kokemuksesta on jo hieman liikaa, mutta Georg Siegmannin artikkeli “Selbstverwirklichung als Lebenslüge” tavoittaa kuitenkin asiallisen lähtökohdan Augustinuksen *Tunnustusten* päärynävarkaus-kertomuksessa, ensimmäisestä pahaa koskevasta filosofisesta selvityksestä. Myös vaikkapa Motoaki Nakadan “Phänomenologie der Fremderfahrung der Anderen” havainnollistaa aihettaan hyvin. Intersubjektivisuutta ei lähdetä tarkastelemaan käsitteistä vaan esillä pidetään kokemuksia: luokkahuoneen ja kuorolaulun tapahtumia. Antonio

F. Aguirren artikkeli “Das intentionale Geflecht des Bewusstseinslebens” paneutuu fenomenologiseen ydintee- maan siitä, etten näe väriaistimuksia tai kuule ääniaistimuksia vaan näen värillisiä esineitä ja kuulen vaikkapa laulua. Eikö ääni pimeässä metsässä aina ole vaikkapa pienen eläimen liikahdus tai tuulen heilauttama oksa eikä puhdas ääni, jolle alkaisimme sitten keksiä tulkintaa tai syytä?

Teemojen suhteen juhla- kirja poikkeaa fenomenologian valtavirrasta selkeimmin Maan käsittelyssä. John Sallisin (“Die elementare Erde”), Raphael Célisin (“Die Phänomenologie und das Reisen im Weltraum”) sekä Dean Komelin (“Die Erde als phänomenologische Thema”) artikkelit käsittelevät teemaa eksplisiittisesti, ja muissakin artikkeleissa Maa tulee esiin usein. Useinhan Maan teema on tyydytty jättämään luonnontieteiden kokeellisten teorioiden armoille. Kirjan selvi- tyksissä Maasta ei tosin sinäl- lään ole juurikaan mitään uutta tai yllättävää: kun kulttuurim- me tapaan mallintaa Maa esi- neeksi muiden joukossa – vaika- ka sitä ei sellaisena koskaan koeta – otetaan etäisyyttä, tulee tilaa nähdä Maa siten kuin se meille todella ilmenee.

Kirjan tekstilähtöisempään- kin materiaaliin sisältyy muu- tama erinomainen artikkeli. Jean-François Courtinen “Vom Logos zur Sprache” jäsentää hienosti Heideggerin näkemys- tä logoksesta. Franco Volpin “Das problem der Aisthesis bei Aristotle” rakentuu pitkälti Wolfgang Welschin Aisthesis- teokselle, mutta antaa Welschin näkemykselle lisää painoa. Pe- rinteinen logos-keskeinen luen- ta Aristoteleesta saa rinnalleen näkemyksen, jossa Aristoteleen ajattelun perusakseli sijoittuu

aistimellisuuteen (*aisthesis*). Ais- timellisuuden Aristoteles taas saattoi hyvinkin ajatella laa- jemmin ja perusteellisemmin kuin kukaan hänen jälkeensä. Myös Hans Reiner Seppin (“Zeit und Sorge, Eine Anmerkung zu Heideggers kritik an Husserl”) ja László Tengelyin (“Erfahrung und Ausdruck bei Kant”) artikkelit ovat vakuutta- vaa työtä, ja Jairo Escobar Moncadan “Sprache und Sein in Platons Sophistes” on kiitet- tävän selkeä esitys.

Juhlakirjaa lukiessa huo- mio kiinnittyy myös japani- laisten tutkijoiden vahvoin jäsennyksiin. Näissä asia näh- dään toisesta näkökulmasta kuin mihin Euroopassa on totuttu. Kun näkemykset ovat selvästikin huolella pohdittuja syntyä tästä raikas tuulahdus vanhoihin asetelmiin. Kiyoshi Sakai (“Die Fensterlosigkeit der Monade, Ein Aspekt der Frage nach dem Anderen”) asettaa itselleen kohtuuttoman oloi- sen tehtävän pyrkiessään ket- juttamaan Russellin, Husser- lin, Heideggerin, Finkin/Rom- bachin, Nishidan ja Beckettin tulkinnat Leibnizin monadeis- ta. Sakai kuitenkin selviää teh- tävästä kuivin jaloin ja esittää samalla kiinnostavia löytöjä japanilaisesta Beckett-tutki- muksesta. Shinji Hamauzu (“Zur Phänomenologie des Unsichtbaren bei Husserl und Heidegger”) taas onnistuu osoittamaan varsin vakuut- tavasti, että Heideggerin olisi metodinsa kannalta ollut pa- rempi jatkaa Husserlin työn seuraamista myös 1920-luvul- la. Toru Tani (“Zeichen, Gegen- wart und Ich”) taas saa Derridan vaikuttamaan huoli- mattomalta lukijalta käydes- sään uudelleen läpi hänen luentaansa Husserlista.

Juuri Japanissa fenomeno- logialla onkin pitkä perinne: japanilaisia tutkijoita vieraili

usein Husserlin seminaarissa jo 1920-luvulla. Juhlakirjasta käy myös ilmi, että joukossa oli myös kiinalainen tutkija, mutta hänen henkilöllisyyt- tään ei vielä ole saatu selville. Laajemmin Husserlia onkin Kiinassa tunnettu vasta 1970- luvun lopulta lähtien. Toisaal- ta Husserliin on tuskin mis- sään tutustuttu tässä mittakaa- vassa: *Fenomenologian idean* käännöstä (1986) on jo myyty yli 130 000 kappaletta (Liang- kang Ni, “Husserl-Rezeption in China”).

Kokoelmaan sisältyy tien- tenkin muutama heikkokin arti- kkeli. Kokonaisuutena kirja on kuitenkin sekä kiinnostava että vakuuttava osoitus siitä, että fenomenologialla on yhä asiaa, vaikka juuri tuossa asial- lisuudessaan teos ei kaikkia toiveita täytäkään. Nykyään- hän fenomenologia on useim- miten muodostunut logofa- niaksi, jossa ei pyritäkään saa- maan ilmiötä (*fainomenon*) yhteiseen puheeseen (*logos*) vaan päinvastoin selvittämään sanomaamme ilmiöin. Käy- tännössä tutkija ottaa Husser- lin käsitteen, vaikkapa noeman, ja koettaa löytää sille vas- tinetta ilmiöistä. Kielifilosofian paine on vahva. Tällainen työ on ilman muuta tärkeää ja auttaa ymmärtämään Husser- lin kirjoituksia, mutta ei kui- tenkaan korvaa fenomeno- logiaa. Juhlakirjassa fenome- nologialla onneksi on vielä vahva paino.

Françoise Dastur aloittaa oman artikkelinsa (“René Char, Dichter der Nacht und des Blitzes”) kysymällä voimme- ko ylipäänsä sanoa mitään runoista. Charin runoja ei kiiruhdeta heti selittelemään vaan ensin etsitään mieltä koko selvitykselle. Tällainen harkitsevainen ote on kirjan parasta antia, vaikka joissa- kin artikkeleissa tuo ote tun-

tuukin joskus unohtuvan (“fennomenologinen *teoria*”). Toivokaamme että tälle harkitsevuudelle on tässä akateemisessa maailmassa aikaa jatkossakin.

Juha Himanka